

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

Helsingissä 19.9.2019

Ulkoministeriölle

YK; Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus; Suomen seitsemännen määräaikaisraportin jättämistä edeltävät kysymykset

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kiittää lausuntopyynnöstä. Keskitymme vastauksissamme tasa-arvokysymyksiin. Pyydetty tilastotiedot ovat viranomaistietoa. Haluamme muistuttaa, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi viranomaisten toimittaessa k.o. **tilastotietoa** on huolehdittava siitä, että ne sekä **toimitetaan että raportoidaan sukupuolen mukaan eriteltyinä**.

4. Antakaa tietoja samapalkkaisuusohjelman 2016–2019 toimeenpanon tuloksista ja siitä, miten tämä ohjelma tai muut toimenpiteet ovat myötävaikuttaneet 'sama palkka samanarvoisesta työstä' -periaatteen tosiasialliseen noudattamiseen. Selostakaa myös, millä tavoin sopimusvaltio vastaa haasteeseen pienentää miesten ja naisten välistä epätasa-arvoa työmarkkinoilla, etenkin merkittävää ammatillista sukupuolijakoa ja sukupuolten välistä palkkaeroa sekä lisätä naisten kokopäiväiseen työhön osallistumista. Antakaa tietoja toimenpiteistä, joihin on ryhdytty naisten raskauteen, synnytykseen tai äitiyslomaan perustuvan, työmarkkinoilla tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseksi ja ilmoittakaa niiden tapausten lukumäärä, jotka on tutkittu ja joista on annettu rangaistus.

Samapalkkaisuusohjelmien aikana palkkaero on kaventunut hitaasti, vain 4 prosenttia vuodesta 2006. Tasa-arvovaltuutetun arvion mukaan samapalkkaisuusohjelma 2016–2019 on ollut niin tavoitteiltaan kuin toimenpiteiltäänkin huomattavan vaisu.¹

Tasa-arvolaki ei toteudu palkkatasa-arvon näkökulmasta täysimääräisesti, sillä Suomessa tavoite ”sama palkka samanarvoisesta työstä” jää laajalti toteutumatta. Tasa-arvolakia tulisi tältä osin tarkistaa. Samapalkkaisuusohjelmissa on alistuttu sille ajatukselle, ettei eri työehtosopimusten piirissä olevia palkkoja voi verrata ja lähestytty epäkunnianhimoisesti kysymystä samasta palkasta samanarvoisesta työstä. Syrjimätön palkkaus kuuluu kuitenkin työnantajan lakisääteisiin velvollisuuksiin.

Kysymys vaativuuden ja samanarvoisuuden vertaamisesta yli työehtosopimusrajojen on ratkaistavissa. Palkkakartoitusta tulisi kehittää siten että viranhaltijoiden ja työmarkkinaosapuolten lisäksi kehittämiseen osallistuu samapalkkaisuuden asiantuntijoita ja palkkausjärjestelmien asiantuntijoita. Tasa-arvolakia tulee uudistaa myös palkka-avoimuuden lisäämiseksi, jotta palkkavertailu on mahdollista.

Perhevapaajärjestelmän uudistaminen olisi merkittävä osa sukupuolten välisen tasa-arvon lisäämistä työmarkkinoilla. Edellisellä hallituskaudella perhevapaauudistus keskeytyi. Perhevapaauudistus on nykyisessä hallitusohjelmassa, sen lopputulos on vielä auki.

Raskaussyrjintä on yksi yleisimpiä syitä ottaa yhteyttä tasa-arvovaltuutettuun. Käytännössä kyse on yleensä raskaana olevan työntekijän määräaikaisen työsuhteen päättämisestä, hankaluuksista työhön paluussa perhevapaan jälkeen sekä asiattomina kysymyksinä työhaastatteluissa. **Raskaussyrjintäyhteydenottojen**

¹ https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a

yleisyys vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen osoittaa, ettei tasa-arvolaki syrjintää ehkäisevänä toimi tältä osin.²

5. Antakaa tietoja menetelmistä ja kriteereistä, joita on käytössä sen varmistamiseksi, että sosiaalietujen taso mahdollistaa niiden saajille ja heidän perheilleen riittävän elintason. Ilmoittakaa myös, miten sopimusvaltio varmistaa sen, etteivät sosiaaliturvaetuuksiin tehdyt leikkaukset vaikuta epäsuhtaisella tavalla heikommassa tai väliinputoajan asemassa oleviin henkilöihin ja ryhmiin.

Suomessa naisten köyhyys koskettaa useimmiten pienituloisimpia eläkeläisiä tai yksinhuoltajia sekä maahanmuuttajanaisia. Lapsiperheköyhyys on yhden huoltajan perheissä kahden vanhemman perheitä yleisempää. Köyhyysriski on suurempi silloin, kun yksinhuoltaja on nainen.³

Ikääntyneillä naisilla pienituloisuus on yleisempää: vuonna 2016 yli 75-vuotiaiden naisten pienituloisuusaste oli 24 prosenttia ja miesten 11 prosenttia. (emt.) Naisten ja miesten eläke-ero on varsin korkea, 21%.⁴ Yksinasuvissa eläkeläisnaisissa köyhyys on erityisen korostunutta.⁵

Soste ry:n laskelmien mukaan ajanjaksolla 2012–2015 sosiaalietuuksiin tehdyt muutokset olivat pienituloisia suosivia. Sen sijaan vuoden 2015 jälkeen tehdyt perusturvaetuuksien leikkaukset ja jäädytykset ovat heikentäneet pienituloisten asemaa⁶ (sukupuolittain k.o. tuloksia ei ole raportoitu).

Yksi naisten köyhyyteen mahdollisesti vaikuttava seikka on hyvin matalasti tuettu omaishoito. Hallituskaudella 2015-2019 vanhustenhuollon painopistettä on siirretty laitoshoidosta kotihoitoon ja omaishoitoon. Omaishoidon kokonaistilanne on käymässä yhä akuutimmaksi myös väestön nopeasti ikääntyessä. Omaishoito vähentää kunnan sosiaali- ja terveystalouden käyttöä ja luo siten julkiselle sektorille suuria säästöjä. Täyspäiväisen omaishoitajan veronalaisen hoitopalkkion alaraja on tällä hetkellä 392.57 e/ kk, lisäksi kunnat voivat maksaa vaihtelevia kuntalisiä. Täyspäiväisistä omaishoitajista kaksi kolmasosaa on naisia.⁷ Vanhusten kotihoidon lisääntyessä kunnissa on riski, että tilanne sysää keski-ikäisiä naisia yhä enemmän työelämän ulkopuolelle. **Jo nyt omaishoitajien tuen saajista 43 % on työikäisiä⁸**, osa heistä hoitaa vanhempiaan ja puolisoitaan, osa lapsiaan tai muita omaisiaan. **Työikäisenä omaishoitajaksi siirtymisellä on vaikutuksia naisten työllisyyteen sekä heidän eläkekertymäänsä.**

² https://www.tasa-arvo.fi/documents/10181/34936/Kertomus_eduskunta_web.pdf/41d7df4f-8d2a-437c-8b33-3e08329d014a

³ <http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2018/10/Suomen-K%C3%B6yhyysvahti-2018.pdf>

⁴ <https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ennusteet/tilastot/elakkeensaajat/kaikki-elakkeensaajat/>

⁵ Ahonen Kati: Yksinasuva eläkeläisnainen muita köyhempi. Työeläke 2014 : 5, s.10-11

⁶ https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/soste_sosiaaliturvaraportti_14022018_valmis.pdf

⁷ https://omaishoitajat.fi/wp-content/uploads/2017/03/Selvitys-omaishoidon-tuen-palkkiosta-2012_THL.pdf

⁸ <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/iakkaiden-palvelut/omaishoito>

15. Antakaa tietoa miesten ja naisten välistä tasa-arvoa koskevan lain sekä hallituksen tasaarvo-ohjelman 2016-2019 toimeenpanon vaikutuksista sukupuoleen perustuvan syrjinnän ehkäisemisessä ja sukupuolten yhdenvertaisuuden edistämiseksi taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien käytössä, etenkin vähemmistöihin kuuluvien naisten, ikääntyneiden naisten ja vammaisten naisten kohdalla.

Tasa-arvo-ohjelman loppuraportin mukaan tasa-arvo-ohjelman 41 toimenpiteistä alle puolet on eteni hallituskaudelle asetettuun tavoitteeseen.⁹ Osa jäi kesken ja osaa ei toteutettu suunnitellusti.

16. Antakaa tietoja toimenpiteistä, joihin on ryhdytty perheeseen liittyvien vastuiden tasapuoliseksi jakamiseksi ja työn ja muun elämän tervettä tasapainoa edistävien olosuhteiden luomiseksi sekä näiden toimenpiteiden vaikutuksista.

Viime hallituskauden perhevapaaudistus keskeytettiin. Perhevapaaudistus on nykyisessä hallitusohjelmassa, mutta sitä ei ole vielä käynnistetty.

20. Selostakaa tapaturmien ja työperäisten sairauksien estämiseksi tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia ja kertokaa tavoista, joilla sopimusvaltio varmistuu siitä, että työterveydenhuoltopalvelut sekä vahingonkorvaukset ovat kaikkien työntekijöiden saatavilla. Antakaa tietoja työsuojelutarkastuselimelle osoitetuista voimavaroista ja täsmentäkää, onko sillä toimivalta valvoa kaikkia oikeudenmukaisten ja suotuisten työolo-oikeuksien osa-alueita kaikkien työntekijöiden kohdalla. Antakaa tietoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty sen varmistamiseksi, että työsuojelutarkastuselin keskittyy työntekijöiden oikeuksien valvontaan eikä sitä käytetä muihin tarkoituksiin.

Työolojen ja työsuojelun yhteydessä tulee raportoida myös työpaikkaväkivallasta, jonka kohdalla on 2000-luvun aikana tapahtunut muutos siten, että se on nykyään yleisempää naisten kuin miesten kokemuksissa.

Uusimman rikosuhritutkimuksen mukaan erityisesti naisten osalta työtehtävissä kohdattu uhkailu ja väkivalta alkanut näyttäytyä yhä merkittävimpänä väkivallan tapahtumaympäristönä. **Naisten työtehtävissä ja työpaikoillaan kokemat uhkailu- ja väkivaltatilanteet ovat lisääntyneet vuosina 2012-2017.** Kun vuonna 2012 noin viisi prosenttia naisista ilmoitti työpaikallaan tai työtehtävissään tapahtuneista tilanteista, vuonna 2017 seitsemän prosenttia naisista ilmoitti k.o. tilanteista (vrt. miehistä n. 4%).¹⁰

22. Antakaa tietoa toimenpiteistä, joihin on ryhdytty kohdennetun tuen takaamiseksi kaikille köyhyydessä tai köyhyysriskin alla eläville, etenkin yksinhuoltajaperheille, lapsiperheille ja nuorille.

Toimenpiteistä raportoitaessa on huolehdittava siitä, että raportoidaan köyhyysriskin alla elävien ja tuen saajien sukupuolijakauma, erityisesti koskien yksinhuoltajia, joiden kohdalta se jää usein raportoimatta.

24. Antakaa tietoa erityistoimista, joita on tehty sen varmistamiseksi, että vanhuksilla on mahdollisuus riittävään hoivaan ja hoitoon, sekä tietoa lääkäreille, terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisille suunnatuista vanhusten oikeuksia koskevista koulutusohjelmista.

Palveluasumisen asukasmaksuissa on edelleen erittäin suurta vaihtelua, koskien myös kuntien ostopalveluina toteuttamia palveluita. On kuntien määriteltävissä, paljonko kuntien palveluasumisen kulujen (ml. vuokra, ruoka ja palvelumaksut) jälkeen asukkaille jää jälkeen käteen rahaa henkilökohtaisiin menoihin kuten

⁹ <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161413>

¹⁰ <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/260559>

lääkkeisiin, terveydenhuollon menoihin ja vaatteisiin. **Kuntien vaihtelevat käytännöt ovat alueellisesti yhdenvertaisia.**

On selvää, ettei Suomessa palvelukotien ja tehostetun palveluasumisen palvelujen valvonta tällä hetkellä ole riittävällä tasolla. Vuonna 2019 on mediassa tullut esiin laaja joukko vakavia laiminlyöntejä palvelukodeissa ja tehostetussa palveluasumisessa ja aluehallintoviranomaiset ovat myös sulkeneet useita yksityisen sektorin tehostetun palveluasumisen yksiköitä asiakasturvallisuuden vaarantumisen vuoksi. Lisäksi useita k.o. palveluihin liittyvien laiminlyöntien rikostutkintoja on kesken.

Kunnallinen kotihoito ja vanhusten tehostettu palveluasuminen ovat aloja, joissa on erittäin naisvaltainen työntekijäkunta. Palvelujen henkilöstömäärien aliresurssointi kuormittaa suuresti näitä matalapalkka-alojen naistyöntekijöitä ja heikentää monin tavoin heidän työolojaan.

Suomessa vanhusten hoidon painopistettä on tietoisesti siirretty kotihoitoon ja omaishoitoon. On tärkeää panna merkille, että omaishoitajista kaksi kolmasosaa on naisia. Omaishoidon tuki ja omaishoitajien tukipalvelut sekä palveluasumisen järjestäminen muodostavat kokonaisuuden. **Mikäli omaiset kokevat palveluasumisen laadun epäluotettavaksi tai että palveluasuminen on taloudellisista syistä saavuttamattomaa, paine hoitaa itse kotona yhä huonokuntoisempia omaisia lisääntyy, myös silloin kun omaishoitajan (esim. ikääntyneen puolison) oma terveys ei enää riitä ympärivuorokautisen hoivan tarjoamiseen.** Tämä vaarantaa sekä hoidettavan että hoitajan terveyden.

Täyspäiväisen omaishoitajan veronalaisen hoitopalkkion alaraja on tällä hetkellä varsin matala, 392.57 e/ kk, lisäksi kunnat voivat maksaa vaihtelevia kuntalisiä. Kun omaishoidon tuen myöntämisperusteet ja hoitopalkkioiden suuruus vaihtelevat kuntien välillä, se tarkoittaa käytännössä, että **omaishoitajien tilanne ei ole alueellisesti yhdenvertainen.**

puolesta,

Johanna Pakkanen

pääsihteeri

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

johanna.pakkanen@nytkis.org

www.nytkis.org